

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KIBERZO'RAVONLIKKA QARSHI
KURASHISH SOHASIDA QONUNCHILIKNI ISLOH QILISHNING
KONSEPTUAL YO'NALISHLARI

Xudoyberganova Feruza Bahodir qizi

IIO FMB Voyaga yetmaganlar inspektor-psixologi

Annotatsiya:

Maqolada O'zbekiston Respublikasining xotin-qizlarni kibermakonda sodir etiladigan tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish sohasidagi amaldagi qonunchiligi tizimli tahlil qilinib, undagi huquqiy bo'shliqlar aniqlangan. Muallif tomonidan amaldagi normativ-huquqiy bazani xalqaro standartlar bilan qiyoslash asosida to'qqizta konseptual bo'shliq – kiberzo'rvonlik ta'rifining yo'qligi, roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish uchun javobgarlikning belgilanmaganligi, dipfeyklarga nisbatan huquqiy tartibga solishning mavjud emasligi, himoya orderining raqamli o'lchovni qamrab olmasligi, kontentni olib tashlash muddatining noaniqligi hamda statistik hisobotda onlayn modallikning ajratilmaganligi kabilar – asoslab berilgan.

Tadqiqot natijalari asosida qonunchilikni isloh qilishning de lege ferenda takliflari ishlab chiqilgan: «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonunga, Jinoyat kodeksiga, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga hamda «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonunga kiritilishi lozim bo'lgan aniq normalar loyihasi taklif etilgan. Islohotning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi konsepsiyasi va uning samaradorligini baholash indikatorlari tizimi asoslangan.

Kalit so'zlar: kiberzo'rvonlik, qonunchilikni takomillashtirish, himoya orderi, roziliksiz intim tasvirlar, dipfeyk, doksing, jinoiy javobgarlik, axborot vositachisi, huquqiy bo'shliq, de lege ferenda.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМИРОВАНИЯ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В СФЕРЕ
ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КИБЕРНАСИЛИЮ

Худойберганова Феруза Баходир кизи

Инспектор-психолог по делам несовершеннолетних ОВД

Аннотация:

В статье проведён системный анализ действующего законодательства Республики Узбекистан в сфере защиты женщин от притеснения и насилия, совершаемых в киберпространстве, и выявлены имеющиеся правовые пробелы. На основе сопоставления действующей нормативно-правовой базы с международными стандартами автором обосновано девять концептуальных пробелов: отсутствие

определения кибернасилия, отсутствие ответственности за распространение интимных изображений без согласия, отсутствие правового регулирования дипфейков, нехват охранным ордером цифрового измерения, неопределённость срока удаления контента, а также невыделение онлайн-модальности в статистической отчётности.

По результатам исследования выработаны предложения de lege ferenda: предложен проект конкретных норм, подлежащих внесению в Закон «О защите женщин от притеснения и насилия», Уголовный кодекс, Кодекс об административной ответственности и Закон «Об информатизации». Обоснованы концепция поэтапной реализации реформы и система индикаторов оценки её эффективности.

Ключевые слова: кибернасилие, совершенствование законодательства, охранный ордер, интимные изображения без согласия, дипфейк, доксинг, уголовная ответственность, информационный посредник, правовой пробел, de lege ferenda.

CONCEPTUAL DIRECTIONS FOR REFORMING THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE FIELD OF COMBATING CYBER VIOLENCE

Khudoyberganova Feruza Bahodir qizi

Juvenile Inspector-Psychologist, Internal Affairs Department

Abstract:

The article provides a systematic analysis of the current legislation of the Republic of Uzbekistan in the field of protecting women from harassment and violence committed in cyberspace and identifies the existing legal gaps. By comparing the national regulatory framework with international standards, the author substantiates nine conceptual gaps: the absence of a definition of cyber violence, the lack of liability for the non-consensual dissemination of intimate images, the absence of legal regulation of deepfakes, the failure of the protection order to cover the digital dimension, the indeterminacy of the content removal period, and the non-disaggregation of the online modality in statistical reporting.

Based on the research findings, de lege ferenda proposals have been developed: a draft of specific provisions to be introduced into the Law on Protection of Women from Harassment and Violence, the Criminal Code, the Code of Administrative Liability and the Law on Informatization is proposed. The concept of a phased implementation of the reform and a system of indicators for assessing its effectiveness are substantiated.

Keywords: cyber violence, improvement of legislation, protection order, non-consensual intimate images, deepfake, doxing, criminal liability, information intermediary, legal gap, de lege ferenda.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish sohasida sezilarli huquqiy islohotlar amalga oshirildi. 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonun⁵¹ mamlakat tarixida ushbu sohadagi birinchi maxsus qonun bo'ldi va himoya orderi institutini joriy etdi. 2023-yil 11-apreldagi O'RQ-829-son Qonun bilan Jinoyat kodeksiga 126-1-modda («Oilaviy zo'rvonlik») kiritilib, zo'rvonlik uchun javobgarlik kuchaytirildi⁵². 2023-yilgi tahrirdagi Konstitutsiyaning 34-moddasi har kimning shaxsiy hayotiga daxlsizlik huquqini, 58-moddasi esa davlatning oilani himoya qilish majburiyatini mustahkamladi⁵³.

Shu bilan birga, ushbu islohotlar deyarli butunlay oflayn muhitga – oila, mahalla, ish joyi kontekstiga – yo'naltirilgan bo'lib, raqamli muhitda sodir etiladigan zo'rvonlik amalda qonunchilik e'tiboridan chetda qolgan. BMT Taraqqiyot dasturining 2022-yildagi baholashida O'zbekistonda «gender asosidagi onlayn zo'rvonlik, kiberbulling yoki onlayn zo'rvonlikka oid hech qanday siyosat aniqlanmagani» to'g'ridan-to'g'ri qayd etilgan⁵⁴. Bu holat mamlakatning «Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi»da belgilangan raqamli transformatsiya va inson huquqlarini himoya qilish maqsadlariga⁵⁵ zid keladi, chunki aholining internetdan foydalanish darajasi tez o'sib borayotgan sharoitda huquqiy himoyaning raqamli muhitga tarqalmasligi xotin-qizlar uchun himoyasizlik zonasini vujudga keltiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi – amaldagi milliy qonunchilikni xalqaro standartlar va xorijiy tajriba prizmasi orqali tanqidiy tahlil qilish, aniqlangan huquqiy bo'shliqlarni tizimlashtirish hamda qonunchilikni isloh qilishning aniq, normativ jihatdan shakllantirilgan takliflarini ishlab chiqishdan iborat.

AMALDAGI MILLIY HUQUQIY BAZANING TIZIMLI TAHLILI

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida kiberzo'rvonlikka tegishli normalar besh guruh hujjatlarga tarqalgan holda joylashgan.

Birinchi guruh – maxsus qonun. «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonunning 3-moddasida zo'rvonlikning to'rt turi (jismoniy, ruhiy, jinsiy va iqtisodiy) ta'riflangan. Raqamli muhitga yagona bevosita havola «ta'qib etish» ta'rif doirasida saqlanadi: bu «shaxsni ta'qib qilish, uni kuzatib borish, u bilan telekommunikatsiya tarmoqlari vositasida, shu jumladan Internet jahon axborot tarmog'i orqali aloqaga kirishishga

⁵¹ O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O'RQ-561-son «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni, 3, 6, 23, 23-1-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-4494709>

⁵² O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 11-apreldagi O'RQ-829-son «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish hamda ularning huquqlarini kafolatlash sohasidagi qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi Qonuni. // <https://lex.uz/ru/docs/-6430272?ONDATE=12.04.2023%2000>

⁵³ O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (2023-yil 30-apreldagi referendumda qabul qilingan tahrirda), 31, 33, 34, 58-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-6445145>

⁵⁴ UNDP. Gender Digital Divide Assessment: Uzbekistan. — Tashkent, 2022. // https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/Final_Gender%20Digital%20Divide%20in%20Uzbekistan_d.pdf

⁵⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son «2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. // <https://lex.uz/docs/-5841063>

urinish»dir⁵⁶. Ushbu formulirovka o'z davri uchun ilg'or bo'lgan, biroq u sof ta'rifiy xususiyatga ega bo'lib, unga mos keluvchi mustaqil sanksiya normasi mavjud emas. Qonunning 2023-yilgi tahririda kiritilgan 23-1-modda himoya orderini berish muddatini 24 soatgacha qisqartirgan va uning amal qilish muddatini 30 kun etib belgilagan, sud tomonidan bir yilgacha uzaytirilishi mumkinligini nazarda tutgan⁵⁷.

Ikkinchi guruh – jinoiy-huquqiy normalar. Jinoyat kodeksining bir qator moddalarida internet orqali sodir etish og'irlashtiruvchi holat sifatida ko'rsatilgan: 103-modda (o'z joniga qasd qilishga undash), 103-1-modda (o'z joniga qasd qilishga majburlash), 130-modda (pornografik mahsulotlarni tarqatish), 139-modda (tuhmat), 140-modda (haqorat)⁵⁸. 141-1-modda shaxsiy hayotga oid ma'lumotlarni qonunga xilof ravishda to'plash, tarqatish yoki oshkor qilish uchun javobgarlikni belgilaydi (bunda 141-modda fuqarolarning teng huquqliligini buzishga bag'ishlanganini ta'kidlash lozim, chunki adabiyotda ushbu moddalar ko'pincha chalkashtiriladi). 126-1-modda esa oilaviy zo'ravonlik uchun javobgarlikni nazarda tutadi⁵⁹.

Uchinchi guruh – ma'muriy-huquqiy normalar. Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 41-1-moddasi jinsiy tazyiq uchun, 59-2-moddasi oilaviy zo'ravonlik uchun, 206-1-moddasi himoya orderi talablarini buzganlik uchun javobgarlikni belgilaydi; 46-2-moddaning ikkinchi qismi esa sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda shaxsga doir ma'lumotlarni qonunga xilof ravishda qayta ishlash uchun javobgarlikni nazarda tutadi⁶⁰. Oxirgi norma dipfeyk muammosiga eng yaqin turgan qoida bo'lsa-da, u ma'lumotlarni himoya qilish mantiqiga asoslangan bo'lib, jinsiy xarakterdagi sintetik kontent yaratish qilmishining ijtimoiy xavfliligini aks ettirmaydi.

To'rtinchi guruh – axborot sohasidagi normalar. «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonunning 12-1-moddasi veb-sayt egasi va xosting-provayder zimmasiga taqiqlangan axborotni «darhol» olib tashlash majburiyatini yuklaydi⁶¹. Bu yerda huquqni qo'llash amaliyoti uchun jiddiy muammo yuzaga keladi: «darhol» tushunchasi baholovchi kategoriya bo'lib, aniq muddat bilan chegaralanmagan, bu esa majburiyatning bajarilishini nazorat qilish va uni buzganlik uchun javobgarlikka tortish imkoniyatini amalda yo'qqa chiqaradi.

⁵⁶ O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O'RQ-561-son «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni, 3, 6, 23, 23-1-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-4494709>

⁵⁷ O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 11-apreldagi O'RQ-829-son «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish hamda ularning huquqlarini kafolatlash sohasidagi qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi Qonuni. // <https://lex.uz/ru/docs/-6430272?ONDATE=12.04.2023%2000>

⁵⁸ O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, 103, 103-1, 126-1, 130, 139, 140, 141, 141-1-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-111453>

⁵⁹ O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, 103, 103-1, 126-1, 130, 139, 140, 141, 141-1-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-111453>

⁶⁰ O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi, 41-1, 46-2, 59-2, 206-1-moddalar. // <https://lex.uz/docs/-97664>

⁶¹ O'zbekiston Respublikasining 2003-yil 11-dekabrdagi 560-II-son «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonuni, 12-1-modda. // <https://lex.uz/docs/-83472>

Beshinchi guruh – «Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida»gi Qonun⁶² bo'lib, u ma'lumotlar subyektining huquqlarini belgilaydi, biroq zo'rvonlik konteksti uchun maxsus tezkor mexanizmlarni nazarda tutmaydi.

Doktrinal jihatdan ushbu masalalar X.X. Saydivaliyeva va U.Sh. Xamrakulov⁶³, K. Aliyeva⁶⁴, A.R. Kurmychkina⁶⁵ hamda K.Z. Sharipova va R.M. Turimbetovlar⁶⁶ tomonidan qisman yoritilgan bo'lib, mualliflar bir ovozdan milliy qonunchilikda kiberzo'rvonlikning mustaqil huquqiy kategoriya sifatida shakllanmaganini qayd etadilar. Sh.A. Normatova zo'rvonlik tushunchasining doktrinal chegaralarini kengaytirish zarurligini asoslasi⁶⁷, S.K. Alimov himoya tizimining kompleks tabiatiga urg'u beradi⁶⁸, Sh.A. Pulatova va A.Sh. Murodovlar esa jabrlanuvchi bilan ishlashning amaliy metodikasini ishlab chiqqan⁶⁹. M.R. Almatova zo'rvonlikning oldini olishda ijtimoiy va huquqiy choralarning uzviyligini ta'kidlaydi⁷⁰.

HUQUQIY STATISTIKA VA NAZORAT MEXANIZMLARIDAGI HOLAT

Huquqni qo'llash amaliyoti statistikasi himoya tizimining faol ishlayotganini ko'rsatadi. Agar 2023-yilda 32 733 ta himoya orderi berilgan bo'lsa, 2025-yilning birinchi yarmida bu ko'rsatkich 55 757 taga yetdi⁷¹. 2024-yil davomida Jinoyat kodeksining 126-1-moddasi bo'yicha 472 nafar shaxs sudlangan, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 59-2-moddasi bo'yicha 16 524 ta, 41-1-moddasi bo'yicha esa 1 854 ta ish ko'rib chiqilgan⁷².

Biroq mazkur ma'lumotlarning birortasi ham zo'rvonlikning sodir etilish modalligi bo'yicha – ya'ni u oflayn yoki onlayn muhitda sodir etilganligi bo'yicha – tabaqalashtirilmagan. Statistika agentligining gender statistikasi ma'lumotlar bazasida ham⁷³ kiberzo'rvonlik alohida ko'rsatkich sifatida yuritilmaydi. Metodologik nuqtai nazardan bu

⁶² O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-iyuldagi O'RQ-547-son «Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida»gi Qonuni. // <https://lex.uz/docs/-4396428>

⁶³ Сайдивалиева Х.Х., Хамракулов У.Ш. Хотин-қизларга қарши қаратилган зўравонлик шакли сифатида киберзўравонлик ва унинг турлари. — Т.: «Оила ва хотин-қизлар» ИТИ, 2023. // <https://cdn.uza.uz/2023/07/28/10/27/ACpVa6SAGsKAs8Dj13qzas8RaPB0liE.pdf>

⁶⁴ Alieva K. Online gender-based violence in Uzbekistan: gaps in legislation and the path forward // Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук. — 2025. — Vol. 5, Issue 1s. — P. 352–363. // <https://ilmiy.kutubxona.uz/id/eprint/405>

⁶⁵ Курмычкина А.Р. Цифровое насилие и притеснение женщин // Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar: nazariy va amaliy izlanishlar. — 2023. // <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/79517>

⁶⁶ Sharipova K.Z., Turimbetov R.M. Legal protection of women of the Republic of Uzbekistan from digital violence // Latin American Journal of Economics and Administration. // <https://lajoe.org/index.php/LAJOE/article/view/1108>

⁶⁷ Normatova Sh.A. Ayollarga nisbatan ishlatiladigan zaryiq va zo'rvonliklar tushunchasi va uning o'ziga xos jihatlari // Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. 1-qism. — B. 103–110.

⁶⁸ Alimov S.K. Ayollarga nisbatan zo'rvonlikning oldini olishda kompleks tizimli yondashuv: xalqaro tajriba // Academic Research in Educational Sciences. — 2023. — Vol. 4, Issue 1. — B. 436–446.

⁶⁹ Пулатова Ш.А., Муродов А.Ш. Зўравонликдан жабрланганлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва зўравонликнинг олдини олиш: услубий қўлланма. — Т.: Baktria press, 2020. — 56 б.

⁷⁰ Алматов М.Р. Ўзбекистонда аёл ва қизларга нисбатан зўравонликни олдини олишнинг ижтимоий-қонуний асослари // Конференция материаллари. — Б. 292–294.

⁷¹ Gazeta.uz. 2025-yilning birinchi yarmida 55,7 mingdan ortiq himoya orderi berildi. — 11.07.2025. // <https://www.gazeta.uz/oz/2025/07/11/himoya-orderi/>

⁷² Kun.uz. O'zbekistonda 81 kishi oilaviy zo'rvonlik uchun ozodlikdan mahrum etildi. — 14.10.2025. // <https://kun.uz/news/2025/10/14/ozbekistonda-81-kishi-oilaviy-zoravonlik-uchun-ozodlikdan-mahrum-etildi>

⁷³ O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Gender statistikasi ma'lumotlar bazasi. // <https://gender.stat.uz/uz/>

ikki tomonlama muammo yuzaga keltiradi: birinchidan, muammoning haqiqiy miqyosini baholash imkonsiz bo'ladi; ikkinchidan, dalilga asoslangan huquqiy siyosat (evidence-based policy) shakllantirishning empirik asosi yo'qoladi. CEDAW Qo'mitasining 35-sonli umumiy tavsiyasi 34-bandi «b» kichik bandi aynan shu sababli davlatlar zimmasiga texnologiya vositasidagi zo'ravonlikni qamrab oluvchi ma'lumotlar to'plash majburiyatini yuklaydi⁷⁴.

Xalqaro nazorat mexanizmlari darajasida ham bo'shliq kuzatiladi. CEDAW Qo'mitasining O'zbekiston bo'yicha oltinchi davriy hisobotiga doir 2022-yilgi yakuniy mulohazalarida⁷⁵ onlayn yoki raqamli zo'ravonlik masalasi umuman ko'tarilmagan – hujjatda tegishli tavsiyalar mavjud emas. Bu holatni qo'sh bo'shliq deb baholash mumkin: muammo nafaqat milliy qonunchilikda, balki xalqaro nazorat darajasida ham qamrab olinmagan. Ombudsman apparatining 2025-yilgi metodik qo'llanmasida ham kiberbulling alohida jinoyat tarkibi sifatida shakllanmaganligi va u faqat mavjud umumiy tarkiblar orqali kvalifikatsiya qilinishi mumkinligi e'tirof etilgan⁷⁶.

Mintaqaviy kontekstda BMT Xotin-qizlar tuzilmasining 2023-yilgi tadqiqoti Markaziy Osiyoda texnologiya vositasidagi zo'ravonlik tarqalganligini 38,6 foiz darajasida baholaydi, bunda jabrlanganlarning atigi 43,8 foizi bu haqda kimgadir aytgan⁷⁷. O'zbekiston ushbu tadqiqot namunasiga kiritilmagan bo'lsa-da, ijtimoiy-madaniy jihatdan o'xshash qo'shni davlatlar ma'lumotlari asosida muammoning mamlakatda ham sezilarli miqyosda mavjudligini asosli deb hisoblash mumkin.

ANIQLANGAN HUQUQIY BO'SHLIQLARNING TIZIMLASHTIRILISHI

Amaldagi qonunchilikni Yevropa Ittifoqining 2024/1385-sonli Direktivasi⁷⁸, GREVIONing 1-sonli umumiy tavsiyasi⁷⁹ va BMTning Kiberjinoyatchilikka qarshi konvensiyasi 16-moddasi⁸⁰ belgilagan minimal standartlar bilan qiyoslash to'qqizta tizimli bo'shliqni aniqlash imkonini berdi.

1. Kiberzo'ravonlik (raqamli zo'ravonlik) tushunchasi qonunchilikda umuman ta'riflanmagan. Amaldagi to'rt turli tasnif zo'ravonlikning sodir etilish muhitini hisobga olmaydi.

⁷⁴ CEDAW Committee. General recommendation No. 35 (2017), UN Doc. CEDAW/C/GC/35, paras. 20, 30(d), 34(b). // <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based>

⁷⁵ CEDAW Committee. Concluding observations on the sixth periodic report of Uzbekistan. UN Doc. CEDAW/C/UZB/CO/6, 2022. // <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawcuzbco6-concluding-observations-sixth-periodic-report>

⁷⁶ O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman). Genderga nisbatan sezgir yuridik yordam ko'rsatish bo'yicha qo'llanma. — Toshkent, 2025. // <https://ombudsman.uz/uploads/2025/11/genderganisbatansezgiyuridikyordam0-3.pdf>

⁷⁷ UN Women Europe and Central Asia. The dark side of digitalization: Technology-facilitated violence against women in Eastern Europe and Central Asia. — 2023. // https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-01/research-tf-vaw_full-report_24-january2.pdf

⁷⁸ Directive (EU) 2024/1385 of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence, arts. 5–8, 10(4), 12(3), 14, 15, 23, 25, 34(8). // <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng>

⁷⁹ GREVIO General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women, GREVIO(2021)20, 20.10.2021, paras. 36–44. // <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁸⁰ United Nations Convention against Cybercrime, A/RES/79/243 of 24.12.2024, art. 16. // https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/Ch_XVIII_16.pdf

2. Roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish (NCII) uchun maxsus javobgarlik belgilanmagan. 130-modda pornografiya tarqatishni jazolaydi, biroq uning himoya obyekti jamoat axloqi bo'lib, jabrlanuvchining jinsiy avtonomiyasi emas; bundan tashqari, mazkur modda bo'yicha jabrlanuvchining o'zi ham javobgarlikka tortilishi xavfi mavjud, bu esa murojaat qilishning jiddiy to'sig'idir.

3. Sun'iy intellekt vositasida yaratilgan jinsiy mazmunli sintetik materiallar (dipfeyklar) huquqiy jihatdan tartibga solinmagan. Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 46-2-moddasi ikkinchi qismi faqat ma'lumotlarni qayta ishlash aspektini qamrab oladi.

4. Kiberta'qib mustaqil jinoyat tarkibi sifatida shakllantirilmagan; «ta'qib etish» ta'rifi sanksiyaga bog'lanmagan.

5. Jinsiy ekstorsiya (sektorsiya) va gender asosidagi doksing uchun javobgarlik nazarda tutilmagan.

6. Himoya orderining mazmuni raqamli o'lchovni qamrab olmaydi: raqamli aloqa taqiqi, jabrlanuvchi tasvirlarini e'lon qilish taqiqi, uchinchi shaxslar orqali aloqaga kirishish taqiqi va josuslik dasturlaridan foydalanish taqiqi belgilanmagan.

7. Kontentni olib tashlash muddati aniq belgilanmagan – «darhol» degan baholovchi kategoriya qo'llanilgan, jabrlanuvchining bevosita murojaat qilish tartibi esa mavjud emas.

8. Axborot vositachilarining gender asosidagi zo'ravonlikning oldini olish bo'yicha maxsus majburiyatlari va ularni nazorat qiluvchi vakolatli organ instituti mavjud emas.

9. Statistik hisobotda onlayn modallik ajratilmagan, natijada monitoring va baholash tizimi ishlamaydi.

Ushbu bo'shliqlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ular tasodifiy emas, balki yagona tizimli sababga – qonunchilikning zo'ravonlikni jismoniy makonda sodir bo'ladigan hodisa sifatida tushunishiga – borib taqaladi. Shu bois ularni alohida-alohida bartaraf etish emas, balki kompleks konseptual isloh o'tkazish talab etiladi.

QONUNCHILIKNI ISLOH QILISH BO'YICHA DE LEGE FERENDA TAKLIFLAR

Aniqlangan bo'shliqlarni bartaraf etish maqsadida quyidagi normativ o'zgartishlarni kiritishni taklif etamiz.

Birinchi yo'nalish – maxsus qonunni takomillashtirish. «Xotin-qizlarni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonunning 3-moddasini quyidagi mazmundagi ta'rif bilan to'ldirish taklif etiladi: «raqamli (kiber) zo'ravonlik – axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositasida qisman yoki to'liq sodir etiladigan, ularning yordamida amalga oshiriladigan yoxud og'irlashtiriladigan, xotin-qizga aynan jinsi tufayli qaratilgan va unga jismoniy, ruhiy, jinsiy yoki iqtisodiy zarar yetkazadigan yoxud shunday zarar yetkazish xavfini keltirib chiqaradigan har qanday harakat». Ushbu formulirovka BMT Maxsus

ma'ruzachisining A/HRC/38/47-sonli ma'ruzasidagi ta'rifga⁸¹ to'liq muvofiq bo'lib, xalqaro standartga milliy qonunchilikni uyg'unlashtirishni ta'minlaydi. Shuningdek, GREVIONing 1-sonli tavsiyasidagi tasnifga muvofiq⁸² raqamli zo'ravonlikning kamida beshta shakli – roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish, kiberta'qib, jinsiy ekstorsiya, doksing va koordinatsiyalashgan (guruh bo'lib amalga oshiriladigan) tazyiq – qonun matnida sanab o'tilishi lozim.

Qonunning himoya orderiga bag'ishlangan normalarini raqamli taqiqlar bilan to'ldirish zarur. Bunda Qirg'iziston Respublikasi qonunchiligining tajribasi⁸³ – aloqa tushunchasini messengerlar, elektron pochta va ijtimoiy tarmoqlar orqali aloqani ham qamrab oluvchi tarzda ta'riflash – to'g'ridan-to'g'ri retsepsiya qilinishi mumkin. Himoya orderi mazmuniga quyidagilar kiritilishi taklif etiladi: har qanday raqamli kanal orqali aloqaga kirishish taqiqi; jabrlanuvchi haqidagi ma'lumot va tasvirlarni e'lon qilish taqiqi; uchinchi shaxslar yoki anonim akkauntlar orqali aloqaga kirishish taqiqi; geolokatsiya va kuzatuv dasturlaridan foydalanish taqiqi.

Ikkinchi yo'nalish – jinoiy-huquqiy tartibga solish. Jinoyat kodeksiga «Intim tasvirlarni roziliksiz tarqatish» nomli yangi modda kiritish taklif etiladi. Uning dispozitsiyasini quyidagicha shakllantirish maqsadga muvofiq: «Shaxsning intim tasvirini uning roziligisiz axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositasida tarqatish, e'lon qilish yoki boshqacha tarzda ochiq qilish». Modda ikkinchi qismida sun'iy intellekt yoki boshqa texnik vositalar yordamida yaratilgan, shaxsni jinsiy xarakterdagi harakatlarda ishtirok etayotgandek ko'rsatuvchi materiallarga nisbatan ham javobgarlik belgilanishi lozim – bu Yevropa Ittifoqi Direktivasining 5-moddasi 1-bandida «b» kichik bandi⁸⁴, AQShning TAKE IT DOWN Act qonunidagi «raqamli soxtalashtirish» konsepsiyasi⁸⁵ va Janubiy Koreya qonunchiligining 14-2-moddasi⁸⁶ bilan uyg'unlashadi. Uchinchi qismda esa tasvirni tarqatish bilan qo'rqitish (Buyuk Britaniya modelidagi 66B(4) bo'lim tarkibi⁸⁷) va jinsiy ekstorsiya uchun javobgarlik nazarda tutilishi kerak. Muhim huquqiy kafolat sifatida moddaga izoh kiritilib, unda tasvirni yaratishga yoki uni muayyan shaxsga yuborishga berilgan rozilik uni uchinchi shaxslarga tarqatishga rozilik hisoblanmasligi qat'iy belgilanishi lozim.

⁸¹ Report of the Special Rapporteur on violence against women on online violence against women and girls, UN Doc. A/HRC/38/47, 18.06.2018. // <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc3847-report-special-rapporteur-violence-against-women-its-causes-and>

⁸² GREVIO General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women, GREVIO(2021)20, 20.10.2021, paras. 36–44. // <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁸³ Закон Кыргызской Республики от 27.04.2017 № 63 «Об охране и защите от семейного насилия», ст. 1 п. 8-1, ст. 26. // <https://cbd.minjust.gov.kg/4-2381/edition/14086/ru>

⁸⁴ Directive (EU) 2024/1385 of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence, arts. 5–8, 10(4), 12(3), 14, 15, 23, 25, 34(8). // <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng>

⁸⁵ TAKE IT DOWN Act, Public Law 119–12 of 19.05.2025 (47 U.S.C. § 223(h)). // <https://www.congress.gov/119/plaws/publ12/PLAW-119publ12.pdf>

⁸⁶ Act on Special Cases concerning the Punishment of Sexual Crimes (Republic of Korea), arts. 14, 14-2, 14-3. // https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=68812&key=&type=new

⁸⁷ Online Safety Act 2023 (UK), s. 188 (Sexual Offences Act 2003, ss. 66B–66D). // <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/section/188>

Bundan tashqari, «Kiberta'qib» mustaqil tarkibini shakllantirish tavsiya etiladi. Germaniya Jinoyat kodeksining 238-paragrafi⁸⁸ namunasida uning dispozitsiyasiga telekommunikatsiya vositalari orqali takroriy aloqaga urinish, shaxsiy ma'lumotlardan suiiste'mol qilgan holda foydalanish, jabrlanuvchi nomidan soxta kontent e'lon qilish va uning tasvirlarini tarqatish harakatlari kiritilishi lozim. Alohida e'tibor koordinatsiyalashgan tazyiq masalasiga qaratilishi kerak: Fransiya Jinoyat kodeksining 222-33-2-2-moddasidagi «en meute» konstruksiyasi⁸⁹ tajribasidan kelib chiqib, guruh bo'lib amalga oshiriladigan tazyiqda ishtirokchilarning har biri alohida holda takroriylik belgisini shakllantirmagan taqdirda ham javobgarlikka tortilishi imkonini beruvchi norma kiritilishi zarur.

Uchinchi yo'nalish – ma'muriy javobgarlik. Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga jinoiy javobgarlikka tortish uchun yetarli darajada ijtimoiy xavfli bo'lmagan qilmishlar – onlayn haqorat, kamsitish, gender belgisi bo'yicha ta'qib qilish, doksingning yengil shakllari – uchun javobgarlik belgilovchi modda kiritish taklif etiladi. Qozog'iston Respublikasining 127-2-moddasi tajribasi⁹⁰ bunda foydali bo'lishi mumkin, ammo uning cheklovi – faqat voyaga yetmaganlarni himoya qilish bilan chegaralanishi – takrorlanmasligi lozim; norma barcha shaxslarga, gender belgisi bo'yicha sodir etilganda esa og'irlashtiruvchi holat sifatida qo'llanilishi kerak.

To'rtinchi yo'nalish – axborot sohasidagi majburiyatlar va institutsional mexanizm. «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonunning 12-1-moddasidagi «darhol» degan baholovchi kategoriyaning zo'ravonlik bilan bog'liq materiallarga nisbatan aniq muddat bilan almashtirish taklif etiladi. Xalqaro tajribada bu muddat 24 soat etib belgilangan: Avstraliyaning 2021-yilgi qonunining 77–80-moddalari⁹¹ va Hindistonning 2021-yilgi Qoidalari 3(2)(b) bandi⁹² aynan shunday muddatni nazarda tutadi. Shu bilan birga, jabrlanuvchining bevosita murojaat qilish tartibi (notice-and-takedown) qonun darajasida mustahkamlanishi, murojaat tekshirilishi kutilayotgan davrda esa material vaqtincha bloklanishi lozim.

Institutsional jihatdan Avstraliyaning eSafety Commissioner modeli⁹³ eng samarali yechim sifatida baholanadi. Uning statistik natijalari – 2023–2024-yillarda 7 270 ta murojaatning 98 foizdan ortig'i hal etilgani va bunda atigi 4 ta rasmiy majburlov ko'rsatmasi berilgani⁹⁴ – tizimning asosan hamkorlikka asoslangan holda ishlashini ko'rsatadi. O'zbekiston sharoitida bunday vakolatlar yangi organ tashkil etish o'rniga mavjud vakolatli

⁸⁸ Strafgesetzbuch (Germaniya), § 184k, § 201a, § 238. // https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_238.html

⁸⁹ Code pénal (Fransiya), art. 222-33-2-2 (LOI n°2024-247 tahririda). // https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000049312743

⁹⁰ Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях, ст. 127-2 (Закон от 15.04.2024 № 73-VIII). // https://prg.kz/document/print/?doc_id=37059864

⁹¹ Online Safety Act 2021 (Cth, Australia), ss. 21, 75, 77–80, 99. // <https://www.legislation.gov.au/C2021A00076/latest/text>

⁹² Information Technology (Intermediary Guidelines and Digital Media Ethics Code) Rules 2021 (Hindiston), Rule 3(2)(b). // <https://www.meity.gov.in/static/uploads/2024/02/Information-Technology-Intermediary-Guidelines-and-Digital-Media-Ethics-Code-Rules-2021-updated-06.04.2023-.pdf>

⁹³ Online Safety Act 2021 (Cth, Australia), ss. 21, 75, 77–80, 99. // <https://www.legislation.gov.au/C2021A00076/latest/text>

⁹⁴ ACMA – eSafety Commissioner. Annual Report 2023–24. – Canberra, 2024. // <https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2024-10/ACMA-eSafety-annual-report-2023-24.pdf>

davlat organi tarkibida maxsus bo'linma shaklida joriy etilishi maqsadga muvofiq, bu esa byudjet xarajatlarini minimallashtiradi. Platformalar javobgarligini tartibga solishda Yevropa Ittifoqining Raqamli xizmatlar to'g'risidagi reglamenti 34-moddasi 1-bandi «d» kichik bandi⁹⁵ – gender asosidagi zo'ravonlikni tizimli xavf sifatida e'tirof etish – konseptual yo'riqnoma bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Beshinchi yo'nalish – protsessual va statistik ta'minot. Elektron dalillarni yig'ish va ularning tezkor saqlanishini ta'minlash tartibini takomillashtirish zarur; bunda Budapesht konvensiyasida⁹⁶ shakllangan mexanizmlar hamda BMTning Kiberjinoiyatchilikka qarshi konvensiyasi⁹⁷ nazarda tutgan xalqaro hamkorlik institutlari asos bo'lishi mumkin. Huquqiy statistikada esa zo'ravonlik holatlarini onlayn modallik bo'yicha ajratib hisobga olish joriy etilishi va EIGE tomonidan ishlab chiqilgan indikatorlar tizimi⁹⁸ hamda OHCHRning 2025-yilgi metodologik vositasi⁹⁹ baholash asosi sifatida qabul qilinishi lozim.

ISLOHOTNI AMALGA OSHIRISH BOSQICHLARI VA SAMARADORLIK MEZONLARI

Taklif etilayotgan o'zgarishlarning ko'lamini hisobga olib, islohotni uch bosqichda amalga oshirish maqsadga muvofiq. Birinchi bosqichda (qisqa muddatli) maxsus qonunga kiberzo'ravonlik ta'rifini kiritish, himoya orderini raqamli taqiqlar bilan to'ldirish va statistik hisobotni takomillashtirish amalga oshiriladi – bu chora-tadbirlar sezilarli byudjet xarajatlarini talab qilmaydi va tezkor natija beradi. Ikkinchi bosqichda (o'rta muddatli) Jinoiyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga o'zgartishlar kiritiladi, huquqni qo'llovchi organlar xodimlari uchun maxsus o'quv dasturlari joriy etiladi. Uchinchi bosqichda (uzoq muddatli) axborot vositachilari bilan ishlashning institutsional mexanizmi shakllantiriladi va xalqaro hamkorlik tizimiga integratsiya ta'minlanadi.

Islohot samaradorligini baholash uchun quyidagi indikatorlarni qo'llash tavsiya etiladi: raqamli taqiqlarni o'z ichiga olgan himoya orderlari soni; kiberzo'ravonlik bo'yicha qo'zg'atilgan jinoiy ishlar va ular bo'yicha sud hukmlari nisbati; kontentni olib tashlash bo'yicha murojaatlar soni va o'rtacha bajarilish muddati; jabrlanuvchilarning murojaat qilish darajasi (latentlikni baholash uchun davriy sotsiologik so'rovlar asosida). Ushbu indikatorlar EIGE metodologiyasi¹⁰⁰ bilan uyg'un bo'lib, xalqaro qiyosiy tahlil imkonini ham beradi.

⁹⁵ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), arts. 16, 22, 34(1)(d), 74. // <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>

⁹⁶ Convention on Cybercrime (ETS No. 185), Budapest, 23.11.2001. // <https://rm.coe.int/1680081561>

⁹⁷ United Nations Convention against Cybercrime, A/RES/79/243 of 24.12.2024, art. 16. // https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/Ch_XVIII_16.pdf

⁹⁸ EIGE. Cyber violence against women: indicators and measurement framework. // <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women>

⁹⁹ OHCHR. Tool on technology-facilitated gender-based violence. — 2025. // <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/women/genderandequality/2025-tool-technology-facilitated-gbv.pdf>

¹⁰⁰ EIGE. Cyber violence against women: indicators and measurement framework. // <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women>

Alohida ta'kidlash lozimki, qonunchilikni takomillashtirish o'z-o'zidan yetarli emas. Istanbul konvensiyasining 33, 34 va 40-moddalarida¹⁰¹ nazarda tutilgan majburiyatlar davlatdan nafaqat normativ, balki tashkiliy, ta'limiy va profilaktik choralarni ham talab qiladi. Sh.A. Pulatova va A.Sh. Murodov ta'kidlaganidek, jabrlanuvchi bilan ishlashda huquqiy yordam psixologik va ijtimoiy rehabilitatsiya bilan uzviy bog'lanishi shart¹⁰²; S.K. Alimov esa xorijiy tajriba tahlili asosida himoya tizimining samaradorligi uning kompleks va ko'p bosqichli tuzilishiga bog'liqligini asoslaydi¹⁰³.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida xotin-qizlarni zo'rvonlikdan himoya qilish tizimi sezilarli darajada rivojlangan bo'lsa-da, u konseptual jihatdan oflayn muhitga yo'naltirilgan. Kiberzo'rvonlik mustaqil huquqiy kategoriya sifatida shakllanmagan, unga tegishli yagona norma – «ta'qib etish» ta'rifidagi raqamli havola – sanksiyaga bog'lanmagan deklarativ qoida bo'lib qolmoqda.

Ikkinchidan, tahlil to'qqizta tizimli huquqiy bo'shliqni aniqlash imkonini berdi, ular orasida eng jiddiylari roziliksiz intim tasvirlarni tarqatish va sintetik jinsiy kontent (dipfeyk) yaratish uchun javobgarlikning belgilanmaganligidir. Ushbu qilmishlarni amaldagi 130 yoki 141-1-moddalar doirasida kvalifikatsiya qilishga urinish huquqiy jihatdan nomukammal bo'lib, jabrlanuvchining manfaatlarini himoya qilmaydi.

Uchinchidan, statistik hisobotda onlayn modallikning ajratilmaganligi muammoning haqiqiy miqyosini baholash va dalilga asoslangan huquqiy siyosat shakllantirish imkoniyatini istisno qiladi. Bu bo'shliq CEDAW Qo'mitasining 2022-yilgi yakuniy mulohazalarida ham qamrab olinmagan, ya'ni u xalqaro nazorat darajasida ham e'tibordan chetda qolgan.

To'rtinchidan, xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, samarali himoya tizimi to'rt elementdan iborat bo'ladi: kiberzo'rvonlikning aniq huquqiy ta'rifi, mustaqil jinoyat tarkiblari, aniq muddatli kontentni olib tashlash mexanizmi va uni nazorat qiluvchi vakolatli organ. Ushbu to'rt elementning har biri O'zbekiston sharoitida joriy etilishi mumkin va bu ularning xorijiy modellardan mexanik ko'chirilishini emas, balki milliy huquq tizimining o'ziga xosligini hisobga olgan holda moslashtirilishini talab qiladi.

Beshinchidan, taklif etilayotgan islohotning huquqiy asosi mustahkam: u Konstitutsiyaning 34-moddasida mustahkamlangan shaxsiy hayotga daxlsizlik huquqiga, mamlakatning CEDAW konvensiyasi bo'yicha xalqaro majburiyatlariga hamda Taraqqiyot strategiyasida belgilangan raqamli transformatsiya maqsadlariga to'liq muvofiq keladi.

¹⁰¹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (CETS No. 210), arts. 33, 34, 40. // <https://rm.coe.int/168008482e>

¹⁰² Пўлатова Ш.А., Мўродов А.Ш. Зўравонликдан жабрланганлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва зўравонликнинг олдини олиш: услубий қўлланма. — Т.: Baktria press, 2020. — 56 б.

¹⁰³ Alimov S.K. Ayollarga nisbatan zo'rvonlikning oldini olishda kompleks tizimli yondashuv: xalqaro tajriba // Academic Research in Educational Sciences. — 2023. — Vol. 4, Issue 1. — B. 436–446.

Islahotni bosqichma-bosqich amalga oshirish esa uning moliyaviy va institutsional jihatdan bajarilishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (2023-yil tahriri). // <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O'RQ-561-son «Xotin-qizlarni taziyiq va zo'ravonlikdan himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni. // <https://lex.uz/docs/-4494709>
3. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 11-apreldagi O'RQ-829-son Qonuni. // <https://lex.uz/ru/docs/-6430272?ONDATE=12.04.2023%2000>
4. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. // <https://lex.uz/docs/-111453>
5. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. // <https://lex.uz/docs/-97664>
6. O'zbekiston Respublikasining «Axborotlashtirish to'g'risida»gi Qonuni, 12-1-modda. // <https://lex.uz/docs/-83472>
7. O'zbekiston Respublikasining «Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida»gi Qonuni. // <https://lex.uz/docs/-4396428>
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. // <https://lex.uz/docs/-5841063>
9. CEDAW Committee. General recommendation No. 35 (2017), CEDAW/C/GC/35. // <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-recommendation-no-35-2017-gender-based>
10. CEDAW Committee. Concluding observations on the sixth periodic report of Uzbekistan, CEDAW/C/UZB/CO/6 (2022). // <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawcuzbco6-concluding-observations-sixth-periodic-report>
11. Report of the Special Rapporteur on violence against women, A/HRC/38/47 (2018). // <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc3847-report-special-rapporteur-violence-against-women-its-causes-and>
12. GREVIO General Recommendation No. 1, GREVIO(2021)20. // <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>
13. Council of Europe Convention CETS No. 210 (Istanbul Convention). // <https://rm.coe.int/168008482e>
14. Convention on Cybercrime (ETS No. 185), Budapest, 2001. // <https://rm.coe.int/1680081561>
15. United Nations Convention against Cybercrime, A/RES/79/243 (2024). // https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/Ch_XVIII_16.pdf
16. Directive (EU) 2024/1385 of 14 May 2024. // <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng>

17. Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act). // <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng>
18. Online Safety Act 2023 (UK), ss. 187–188. // <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/50/section/188>
19. Online Safety Act 2021 (Australia). // <https://www.legislation.gov.au/C2021A00076/latest/text>
20. ACMA – eSafety Commissioner. Annual Report 2023–24. // <https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2024-10/ACMA-eSafety-annual-report-2023-24.pdf>
21. TAKE IT DOWN Act, Public Law 119–12 (2025). // <https://www.congress.gov/119/plaws/publ12/PLAW-119publ12.pdf>
22. Act on Special Cases concerning the Punishment of Sexual Crimes (Republic of Korea). // https://elaw.klri.re.kr/eng_mobile/viewer.do?hseq=68812&key=&type=new
23. Strafgesetzbuch (Germaniya), § 238. // https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_238.html
24. Code pénal (Fransiya), art. 222-33-2-2. // https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000049312743
25. Codice penale (Italiya), art. 612-ter. // https://www.gazzettaufficiale.it/atto/serie_generale/caricaArticolo?art.idArticolo=10&art.codiceRedazionale=19G00076
26. Information Technology (Intermediary Guidelines) Rules 2021 (Hindiston). // <https://www.meity.gov.in/static/uploads/2024/02/Information-Technology-Intermediary-Guidelines-and-Digital-Media-Ethics-Code-Rules-2021-updated-06.04.2023-.pdf>
27. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях, ст. 127-2. // https://prg.kz/document/print/?doc_id=37059864
28. Закон Кыргызской Республики от 27.04.2017 № 63. // <https://cbd.minjust.gov.kg/4-2381/edition/14086/ru>
29. UN Women ECA. The dark side of digitalization. — 2023. // https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-01/research-tf-vaw_full-report_24-january2.pdf
30. UNDP. Gender Digital Divide Assessment: Uzbekistan. — 2022. // https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/Final_Gender%20Digital%20Divide%20in%20Uzbekistan_d.pdf
31. OHCHR. Tool on technology-facilitated gender-based violence. — 2025. // <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/women/genderandequality/2025-tool-technology-facilitated-gbv.pdf>
32. EIGE. Cyber violence against women. // <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women>

33. Ombudsman. Genderga nisbatan sezgir yuridik yordam ko'rsatish bo'yicha qo'llanma. — T., 2025. //
- <https://ombudsman.uz/uploads/2025/11/genderganisbatansezgiyuridikyordam0-3.pdf>
34. Gazeta.uz. Himoya orderlari statistikasi. — 11.07.2025. //
- <https://www.gazeta.uz/oz/2025/07/11/himoya-orderi/>
35. Kun.uz. Oilaviy zo'ravonlik bo'yicha sud amaliyoti statistikasi. — 14.10.2025. //
- <https://kun.uz/news/2025/10/14/ozbekistonda-81-kishi-oilaviy-zoravonlik-uchun-ozodlikdan-mahrum-etildi>
36. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Gender statistikasi. //
- <https://gender.stat.uz/uz/>
37. Пўлатова Ш.А., Муродов А.Ш. Зўравонликдан жабрланганлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва зўравонликнинг олдини олиш. — Т.: Baktria press, 2020. — 56 б.
38. Alimov S.K. Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olishda kompleks tizimli yondashuv: xalqaro tajriba // Academic Research in Educational Sciences. — 2023. — Vol. 4, Issue 1. — B. 436–446.
39. Normatova Sh.A. Ayollarga nisbatan ishlatiladigan tazyiq va zo'ravonliklar tushunchasi va uning o'ziga xos jihatlari. — B. 103–110.
40. Алмаматова М.Р. Ўзбекистонда аёл ва қизларга нисбатан зўравонликни олдини олишнинг ижтимоий-қонуний асослари. — Б. 292–294.
41. Сайдивалиева Х.Х., Хамракулов У.Ш. Хотин-қизларга қарши қаратилган зўравонлик шакли сифатида киберзўравонлик ва унинг турлари. — Т., 2023. //
- <https://cdn.uza.uz/2023/07/28/10/27/ACpVa6SAGsKAs8DjJ13qzas8RaPB0liE.pdf>
42. Alieva K. Online gender-based violence in Uzbekistan: gaps in legislation and the path forward. — 2025. // <https://ilmiykutubxona.uz/id/eprint/405>
43. Курмычкина А.Р. Цифровое насилие и притеснение женщин. //
- <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/79517>
44. Sharipova K.Z., Turimbetov R.M. Legal protection of women of the Republic of Uzbekistan from digital violence. // <https://lajoe.org/index.php/LAJoE/article/view/1108>